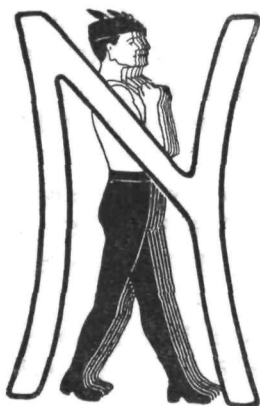

FEDOR:

Jesen na ljubljanskem barju.

a jugu in jugozapadu mesta Ljubljane se razprostira širna ravan — Ljubljansko barje. V predzgodovinski dobi je bilo to barje veliko jezero. Pozneje je voda pretrgala rob obmejnega gorovja pri Ljubljani in se je odtekla, a jezersko dno je ostalo stoletja in stoletja nepristopno. Danes pa je barje močno osušeno, in ob lepih cestah stoje na njem prijazne vasice.

Prirodnih lepot in zanimivosti ni posebnih na njem. Ako pa celo stopaš deževnega dne po samotni cesti od Ljubljane proti Igu in se ozreš po enolični pokrajini, se ne moreš iznebiti vtiska dolgočasnosti in puščobe!

Toda mi Barjani, ki gledamo to ravan vse leto, in to ob lepih in deževnih dneh, trdimo, da je lepo pri nas!

Lepo je v prvi pomladi, takrat, ko pribuči izza Krima jug in plane v nižino; zaveda se svojih moči in pravic ter zagospodari po njej... Mogočen gospodar je to! Z vročimi poljubi otaja debelo snežno odejo, z neutешljivim glasom kliče prirodo k vstajenju...

Kmalu ozeleni širna ravnina, vlažni travniki so kakor posuti s temno-rdečimi močvirskimi tulipani... Vitke breze zašume v vetru, vesele svoje mlade obleke... Lepo je tedaj!

In pride poletje s svojimi tihimi večeri in svetlimi nočmi. Zvonko zapoje širom celega barja kosa in naznanja smrt mlademu cvetju... Veselo ukanje koscev se razlega od ranega jutra do pozne noči vsepovsod. Prijetno je tod poleti. A moj namen je, govoriti o jeseni na barju.

Tako-le začetkom septembra se prično tepsti v zraku jug, veter, burja in sever. Zmagovalka ostaja mrzla burja!

Istočasno se prično zbirati lastovice za odhod na jug. Ajda po njivah je godna za žetev, a po pokošanih travnikih prične poganjati jesenski podlessek.

Tiste dni ima Logarjev Martin mnogo dela: vidi, da se bliža jesen. Mož stanuje izven Črne vasi blizu prostranih gošč. Po poklicu je lovski čuvaj. Ni lahka služba to. Paziti je treba na lovsko zemljišče kot na oko v glavi! Varovati je treba les. Kako rada izgine ob trdih nočeh kaka smrečica! Čuvati je treba divjačino: streljati in odganjati podivjane mačke, pse, lisice, divje golobe, vrane, skobce in — divje lovce.

Malokdaj je naš Martin spomladi in poleti brez posla; ko pa zapazi znake bližajoče se jeseni, pregleda še enkrat staro svojo dvocevko in jo dodobra očedi in namaže. Tudi se zadostno preskrbi s smodnikom in svinčcem ter zaeno potroji svojo pozornost! Resnica je namreč, da tatinska zalega ravno jeseni najhuje pritisne na goščo; trda je takrat za živež in kurjavo.

Na drugem koncu gošče stanuje Tinče Sova. Tudi njegova bajta stoji na samem, in tudi on ne drži križem rok na jesen. Pošteno delo mu ne ugaja, krompirja in močnika ne ljubi. Zatorej zleze prve dni septembra na podstrešje svojega raztrganega bivališča in pregleduje ondi pasti in zanke; če kaj ni v redu, temeljito popravi. Stvar mora biti urejena tako, da ne bo moglo uiti, če se bo kaj ujelo!

Tudi si nareže v grmovju kopico primernih vej in rogovil in se preskrbi z lepom. Jeseni lete cipe na jug! Zvita buča je ta Tinče! V gošči ga ni videti nikoli, in Logarjev Martin mu ne more blizu, a okolo njegovega domovanja skoro venomer diši po okusni pečenki!

Podlessek, ki tisti čas pričenja cveteti, pa vzpodbudi kajžarja Miha Ježka k druge vrste opravku. Možakar poišče in osnaži lopato ter pripravi obširno vrečo, potem pa gre kopat podlessek, čigar gomolje rabijo v zdravilstvu. Res je pa, da nabira naš Miha te gomolje najrajši okolo krompirjevih njiv, ali celo okolo prostorov, kjer je lepo v kopicah zložena suha, trda šota, ki neizrečeno rada gori...

Govore tudi, da časih Miha Ježek domov gredé težko nosi in silno sopiha... Prav tako, kakor bi ne nosil samo podleskovih gomoljev v vreči!

Vovkov Jurij je ubožen kmetič, toda moder mož; modrega pa so ga naredile preteklih jeseni izkušnje! Toda on si je poiskal času primerneга opravka. Od vseh strani vlačí deske, kole in drogove skupaj. Ko jih je cela skladovnica na kupu, gre z močnimi žreblji in kladivom na delo. Pri tem pa tako-le modruje: »Pride dan — in nastopi huda povodenj. Plavali bomo! In izkaže se takrat, da je dober, močan splav v vodi najporabnejše orodje, in da je bilo zbijanje splava najbolj pametna priprava za jesen!«

Medtem smo že sredi jeseni. Solnce se jame vedno pogosteje skrivati za oblake, ki jih podi burja po višnjevem nebu. Breze rumene, velo listje se lovi po zraku... Poleg iglastega drevja se le še jelša ponaša s popol-

noma zeleno obleko. Obletela se bo šele o prvi veliki slani. Tudi travniki so ohranili svojo poletno barvo. Nad njimi plavajo tenke niti takozvanega »babjega leta«. Po ljudski veri so te niti spletene iz rose. Vemo pa, da so le pajčevine, ki jih je veter nanosil skupaj. Prazne so, zakaj žuželke so že davno opustile lov po zraku.

Po grmovjih se milo oglašajo sinice in kraljički, kot bi žalovali za tovarišj-pevci, ki so odleteli na jug.

Ostale pa so še vrane, ki glasno kričé letajo nad zapuščenimi travniki. Menda vedo, da jih prirodopisna knjiga prišteva k pevcem, in zato hočejo s svojim grdim »kra-kra« nadomestiti slavčke in ščinkavce! Tudi vrabci so nam ostali zvesti. V velikih jatah poletavajo od strnišča do strnišča, in dobro se jim godi. Ko bodo pa strnišča popolnoma obrana, bodo silili k človeškim bivališčem, in polnim kozelcem. In zveste te živalce postanejo sila nadležne!

Solnce posije šele pozno dopoldne. Dolgo se mora truditi, preden z medlimi žarki razžene meglo, ki je imatno na barju toliko, kakor nikjer drugod. Zato so jutra mrzla. Pastirji, ki priženo zgodaj zjutraj na pašo, prineso šote s sabo in zakurijo. Pozneje, ko megla izgine, je videti od Ljubljane do Vrhniko silno veliko majhnih ognjev, ki se ob njih grejejo pastirji mnogoštevilnih čred. Jesenski zrak je nenavadno čist, in lep razgled se odpre tedaj opazovalcu.

Pašniki, ki se po njih pase živina, tvorijo največji del barja. Kolikor daleč seže oko, je videti le bledozeleno travo. Tupatam moti to enoličnost orumenelo grmičevje, skupina jelš ali zapuščeno strnišče... V tem trenutku se še blesketa na travi srebrna rosa, ki je čez noč legla na itak vlažna tla...

Ne daleč od nas orje na strnišču kmet za ozimino. Sklonjen počasi stopa za plugom. Časih za trenutek vzdigne glavo in se ozre po otožno-lepi svoji okolici... Ve, kako rodovitna je zemlja, ki jo obdelava, in boli ga, da raste po njej ponajveč le borna trava in malovredno grmovje. Ve tudi, da drugače ne more biti, dokler ne nehajo gospodariti po barju povodnji.

Pa tudi deli barja so, kjer ne bo poraben plug takoj, ko bodo osuševalna dela končana. Sekira mu bo morala delati pot ponekod v takozvanem Mestnem logu na levem bregu Ljubljance: prav ob našem času se lepo vidi orumenelo drevje, ki ga zarašča. Še v večji meri se bo moralo to zgoditi na nasprotnem bregu, v goščah med Igom in Črno vasjo. Tam službuje Logarjev Martin. Prijetno nam zablešče izmed temnih borovcev breze s svojimi belimi debli in zlatorumenimi listi nasproti!

Tik ob gošči plapola velik ogenj, okolo njega sede in leže pisano oblečeni ljudje. Cigani so. Poleti so se potepali križem sveta in sleparili poštene ljudi. Ko pa je prišla mrzla jesen, so se spomnili nas Barjanov in naših zapuščenih gošč, kjer brezskrbno kurijo. In res je videti, da se počutijo popolnoma varne...

Opoldne odženo pastirji sito živinico proti domu; po vsej ravnini se razlega iz mladih grl: »Hej, domov; hej, domov; hej, domov!«

Popoldne čujemo strel na strel. Mestni lovci so prišli na lov. Nekaj se jih vozi po Ljublanici in strelja divje race, drugi pa love po kopnem, da beže preplašeni zajci na vse strani... Veliko streljajo; koncem lova pa ne bo kaj dejati v nahrbtnik.

Tam izza gošče jim prihaja lahno žvižganje na uho. Kaj neki more to biti?

Mi vemo, kaj je. Tinče Sova čepi s piščalko v ustih za grmom in vabi cipe na »limanice«...

Na večer vzplamtijo opoldne pogašeni ognji iznova; pastirji so zopet prignali na pašo.

Tudi v Mestnem logu se dviguje na par krajih dim proti nebu... Tam kurijo potepuhi, ki pasejo lenobo po barju...

Iz Ljublanice in Ižice se dviga višnjevobela megla in lega po travnikih. Čarobno lepa odeja zagrne otožno večerno pokrajino, le vrhovi dreves in hišne strehe se dvigujejo nad njo...

Tiho je vsepovsod. Le zdajpazdaj potegne veter skozi velo listje, zatrepeče od ognja pri gošči sem žalostna pesem ciganova...

Tako je pri nas jesenskega dne. Vedno bolj kratki prihajajo ti dnevi, vedno več je deževnih vmes. Kadar pa bi imelo biti lepo, zapre gosta megla pot slabotnemu solncu.

Priroda čuti pomanjkanje solnčnih žarkov, travniki porumene, življenje na njih umira...

Ob vodah se pojavijo štoklje, ki si odpočijejo pri nas na dolgi poti v toplejše kraje. Visoko gori na nebu pa lete v podobi klina žerjavi na jug. V golem jelševju ob Ljublanici poje venomer sekira žalostno svojo pesem...

Drv je treba, zima se bliža...

Pozno jeseni pride ponavadi nad nas nadloga, ki se je je upravičeno bal Jurij Vovk. Po dvadnevem — tridnevem dežju nas zalije voda...

Siromašno, a zanimivo življenje, ki ga živimo ob taki priliki, opišem kdaj prihodnjič v »Zvončku«.

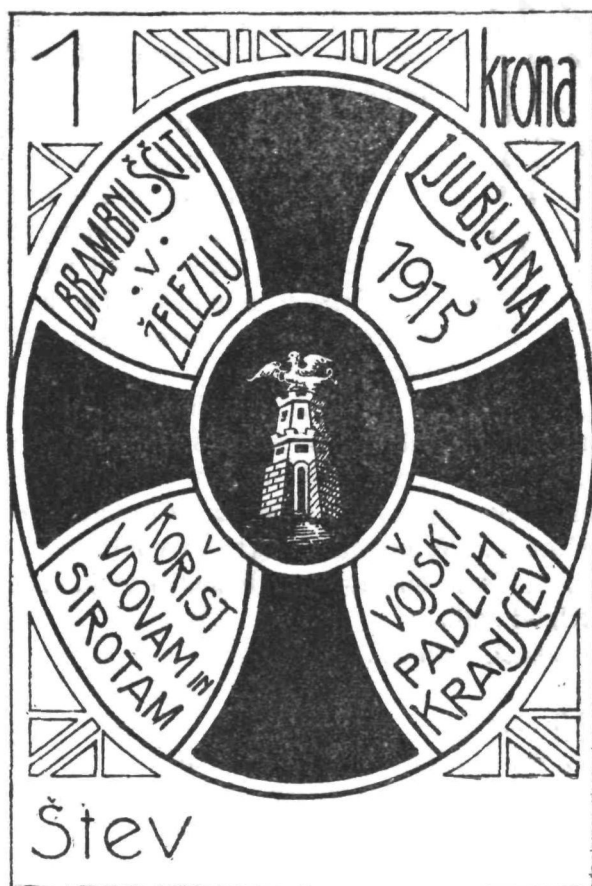
Omenjam samo, da je pogled na hipoma nastalo jezero zares lep! Človek se nehote spomni na one davne čase pred Kr. r., ko so pljuskali med Krimom in Polhograjskimi Dolomiti, med Ljubljano in Vrhniko valovi velikega jezera. Priden rod si je postavil na njem varna bivališča — staybe na koleh. Mirno in zadovoljno je živel na njih kot lovec in ribič.

Sedanji prebivalec Ljubljanskega barja pa je kmetovalec in živinorejec. Domovje mu ne stoji na visokih koléh, temveč na tleh, in ko pride povodenj, mu teče voda skozi okna v hišo...

Bog nam pomagaj Barjanom!

Povodenj tudi zaključi jesen. Bodisi, da nastopi v času, ko je zima tik pred durmi, ali pa že mnogo prej. Tudi v zadnjem slučaju zamori slehrno življenje v prirodi...

Potem je pa res dolgočasno na Barju!

Brambni ščit v železju mesta Ljubljane